

СТРАТЕГИЯ ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНТЕГРАЦИЯ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ЕТНИЧЕСКИТЕ МАЛЦИНСТВА

Одобрена от министъра на образованието и науката на 11 юни 2004 г.

Въведение

Настоящата Стратегия е интегрална част от националния проект за реформиране на образователната система и за осигуряване на качествено образование на всички деца в Република България. Тя се основава на:

- Международния пакт за граждански и политически права.
- Международната конвенция за ликвидиране на всички форми на расова дискриминация.
- Конвенцията за борба срещу дискриминацията в областта на образованието.
- Рамковата конвенция за защита на националните малцинства.
- Декларацията за правата на лица, принадлежащи към национални или етнически, религиозни и езикови малцинства.
- Закона за защита срещу дискриминацията.
- Управленската програма на българското правителство *"Хората са богатството на България"*.
- Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество.
- Световната програма на ЮНЕСКО и ООН *"Образование за всички"*.
- Целите и задачите на *"Десетилетието на ромското включване: 2005-2015 г."*.

В съответствие с раздел V. *Образование* на Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество, както и с политиката на Министерството на образованието и науката за оптимизация на училищната мрежа, Стратегията има за свои приоритети:

- пълноценна интеграция на ромските деца и ученици чрез десегрегация на детските градини и училищата в обособените ромски квартали и създаване на условия за равен достъп до качествено образование извън тях;

- оптимизация на училищната мрежа в общините с малки и разпръснати населени места, включително чрез подпомагане на средишните училища за гарантиране на качествено образование в тях.

Системата на народната просвета е призвана да формира като базисна обществена ценност уважението към правата и свободите на всеки индивид и да не допуска дискриминация на никакво основание. Тя трябва да се ангажира със създаването на съвременни условия в българското училище за опознаване и разбирателство между различните етнически и верски групи, като систематично полага

усилия за преодоляване на предразсъдъците и дискриминацията по етнически и верски признак.

I. ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ПРОБЛЕМИТЕ

Редица изследвания, проведени чрез представителни и сондажни социологически проучвания, наблюдения на специализирани граждански организации, както и експертни оценки на Министерството на образованието и науката сочат, че в българското образование се очертават редица общи за всички етнически малцинства и специфични за всяко от тях проблеми, затрудняващи качествено образование, равноправната интеграция и развиването на културната идентичност на децата и учениците.

1. ОБЩИ ПРОБЛЕМИ

- 1.1. Не са налице в необходимата степен нормативна база, както и финансови и материални условия.
- 1.2. Липсват съответни управленски стандарти и програми.
- 1.3. Не достигат квалифицирани кадри и липсва стратегия за квалификация и преквалификация на учители и административен персонал в областта на образованието за работа в мултиетнична среда и особено на работещите с деца-билингви.
- 1.4. Липсва адекватен специализиран организационно-административен механизъм за инициране, координиране и контролиране на ефективна образователна политика за равноправна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.
- 1.5. Липсват необходимите условия за получаване на качествено образование в малките селски училища, характерни за редица общини със смесено по своя етнически и религиозен състав население.
- 1.6. Недостатъчно са представени в учебното съдържание историята и културата на малцинствата. Основополагащите елементи на културната идентичност най-често се свеждат до традиционния фолклор, без да се отчитат всички останали културни постижения на етническите малцинства, а още по-малко приносът им към общонационалната култура и развитието на обществото.
- 1.7. Липсва подходящ социално-психологически климат в обществото, гарантиращ образователните права на децата и учениците от етническите малцинства за равноправната им интеграция и развитието на културната им идентичност.
- 1.8. Недостатъчно се мотивират децата и родителите за изучаване на майчин език.
- 1.9. Липсват организационни условия за изучаване на майчин език в селищата, в които няма достатъчно деца за сборна група.

1.10. Ниският стандарт на живот е фактор за нередовно посещение на училище и непълноценно участие в учебно-възпитателния процес.

2. СПЕЦИФИЧНИ ПРОБЛЕМИ

Освен общите проблеми, отнасящи се до всички етнически малцинства, за децата и учениците от различните малцинства са налице и специфични проблеми, затрудняващи качествено образование и равноправната им интеграция.

2.1. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ РОМСКОТО МАЛЦИНСТВО

2.1.1.Изоляция на ромски деца и ученици в детските градини и училищата в ромските квартали и в отделните групи и паралелки в смесените детски градини и училища.

2.1.2.Записване на голям брой деца без увреждания в помощни училища.

2.1.3.Затруднена адаптация на децата от ромски произход в детската градина и началното училище.

2.1.4.Прояви на дискриминация в детските градини и в училищата.

2.1.5.Незадоволително усвояване на преподавания учебен материал поради недостатъчно владение на български език.

2.1.6.Недостатъчно обхващане на ромските деца в групи по майчин език, както и незадоволително равнище на преподаването му.

2.1.7. Недостиг на квалифицирани учители, познаващи ромската култура.

2.1.8. Недостиг на квалифицирани учители, владеещи ромски език.

2.1.9. Ниска степен на грамотност и квалификация на възрастните роми.

2.1.10. Бедността като фактор за нередовното посещаване и прогресиращо увеличаване броя на отпадналите ученици.

2.1.11. Липса на механизми за превенция на риска от отпадане.

2.1.12. Липса на учебници и учебни помагала по ромски език.

2.2. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ТУРСКОТО МАЛЦИНСТВО

2.2.1.Недостиг на квалифицирани учители, владеещи турски език, в общините с турско население.

2.2.2.Недостиг на осъвременени учебници и учебни помагала по майчин турски език.

- 2.2.3.Незадоволително усвояване на преподавания учебен материал поради недостатъчно владееене на български език.
- 2.2.4.Недостатъчен обхват на децата в обучението по майчин турски език и незадоволително качество на преподаването му.
- 2.2.5.Етноцентризъм в учебното съдържание и преподаване, формиращо негативно отношение към турската общност.
- 2.2.6.Затруднена адаптация на децата от турски произход в детската градина и началното училище.

2.3.ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ АРМЕНСКОТО И ЕВРЕЙСКОТО МАЛЦИНСТВА

- 2.3.1.Недостатъчен обхват на децата в обучението по иврит извън столицата.
- 2.3.2.Недостатъчен обхват на децата в обучението по майчин арменски език и не винаги задоволително качество на преподаването му.
- 2.3.3.Недостиг на учебници и учебни помагала по майчин арменски език и по иврит.

2.4.ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ДРУГИ ЕТНИЧЕСКИ МАЛЦИНСТВА

- 2.4.1.Липса на утвърдени учебни програми, учебници и учебни помагала.
- 2.4.2.Недостиг на квалифицирани учителски кадри.

II. ЦЕННОСТИ И РЪКОВОДНИ ПРИНЦИПИ НА СТРАТЕГИЯТА

1. Ценностите и принципите на демократичното общество и по-специално принципът за равенството и недискриминацията, както и международните стандарти в областта на правата на човека, закрилата на децата и защитата на малцинствата, са в основата на настоящата стратегия и на всички произтичащи от нея образователни политики и практически програми.
2. Принципът за осигуряване на равен достъп до качествено образование трябва да бъде съобразен с различната степен на социална интеграция на отделните етнически малцинства.
3. Интеграцията е процес, в който участват децата от етническите малцинства и от мнозинството и който ангажира цялата училищна общност в неговото осъществяване.
4. Необходимо е да се гарантира баланс между интеграцията на децата и учениците от етническите малцинства в образователната система и в обществото и съхраняването и развитието на тяхната специфична културна идентичност. Съхраняването и развиването на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства не ги обособява, а е предпоставка за качествено им

образование и за равноправната им интеграция в училищния живот и в обществото.

5. Утвърждаването в училище на атмосфера за межкултурно опознаване, сътрудничество и сближаване и за повишаване на межкултурната диалогичност в мултиетничната училищна среда е неизменна част от интеграционната политика.
6. Подобряването на социално-психологическия климат в извънучилищната среда по отношение образованието на децата и учениците от етническите малцинства е мощен катализатор за активизиране на процеса на интеграция чрез образование.
7. Активността на самите малцинствени общности – родители, специалисти, ученици, младежи, общественици, е от ключово значение за ценностното осмисляне и за осъществяването на интеграционния процес.
8. Децата от уязвимите малцинствени групи се нуждаят от допълнителна образователна подкрепа за изравняване на стартовите им позиции с тези на останалите деца. Предприемането с такава цел на положителни институционални мерки съответства на международните стандарти в областта на правата на човека и защитата на малцинствата и не представлява дискриминация спрямо другите.

III. ОБЩИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И НАПРАВЛЕНИЯ НА РАБОТА

Министерството на образованието и науката си поставя следните *общии стратегически цели*, отнасящи се до образованието и интеграцията на децата и учениците от етническите малцинства:

Стратегическа цел 1: Гарантиране правото на равен достъп до качествено образование на децата и учениците от етническите малцинства.

Стратегическа цел 2: Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства.

Стратегическа цел 3: Създаване на предпоставки за успешна социализация на децата и младите хора от етническите малцинства.

Стратегическа цел 4: Превръщане на културното многообразие в източник и фактор за взаимно опознаване и духовно развитие на подрастващите и за създаване атмосфера на взаимно уважение, толерантност и разбирателство.

Стратегическа цел 5: Формиране на подходящ социално-психологически климат, който да благоприятства реализацията на настоящата стратегия.

Тези общи стратегически цели ще се реализират чрез работа по-специално в следните направления:

Направление 1: Осигуряване на *правни гаранции* за реализация на стратегията чрез промени в нормативната уредба.

Направление 2: Повишаване *ефективността на управленските структури* на образователната система чрез създаване на адекватен организационно-административен механизъм, осигуряващ хоризонтална и вертикална координация в действията между структурите на управление на системата на народната просвета.

Направление 3: Осигуряване на *необходимите образователни условия и ресурси* за реализиране процеса на интеграция на децата и учениците от етническите малцинства и за развиване на културната им идентичност, включително чрез промени в учебните програми и учебното съдържание.

Направление 4: Подпомагане изграждането на мрежа от средищни училища със съвременно оборудване в общините с малки и разпръснати населени места и гарантиране на качествено образование в тях.

Направление 5: Осигуряване на *необходимите педагогически и административни кадри* за реализиране на програми по интеркултурно образование, човешки права, принципи и ценности на гражданското общество.

Направление 6: Осигуряване на *ефективни финансови механизми* за реализация на целите на настоящата стратегия и създаване на специализиран фонд "Образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства".

Направление 7: *Включване на училищните настоятелства и граждански организации* при разработването, провеждането и контрола на образователно-интеграционните програми.

Направление 8: Включване на децата и учениците от етническите малцинства в *извънкласни и извънучилищни форми на обучение*.

Направление 9: Обхващане на децата и учениците от етническите малцинства, намиращи се в *неравностойно положение, в полуинтернатни форми на обучение*.

Направление 10: Подпомагане на *социално слабите деца и ученици*, включително с учебници, учебни помагала и учебни пособия.

IV. СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

1. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ РОМСКОТО МАЛЦИНСТВО

1.1. Пълноценна интеграция на ромските деца в етнически смесени групи в детски градини и на учениците от ромски произход в

класове със смесен етнически състав в училища (приемни) извън ромските квартали.

- 1.2. Подобряване на материално-техническата база на интегриращите (приемните) детски градини и училища и подобряване качеството на обучение в тях.
- 1.3. Квалификация и преквалификация на учителски кадри за работа в смесени паралелки.
- 1.4. Премахване на практиката деца без увреждания да учат в помощни училища.
- 1.5. Противодайствие срещу проявите на дискриминация в детските градини и в училищата.
- 1.6. Създаване на нормативна база и образователни условия за качествено изучаване на майчин ромски език.
- 1.7. Подготовка на квалифицирани учители по ромски език.
- 1.8. Въвеждане на длъжността "помощник на учителя" в подготвителна група, подготвителен клас и първи клас.
- 1.9. Масово ограмотяване на неграмотни и малограмотни възрастни роми.

2. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ТУРСКОТО МАЛЦИНСТВО

- 2.1. Подобряване на нормативната база и образователните условия за качествено изучаване на майчин турски език.
- 2.2. Квалификация и преквалификация на учители по турски език и подготовка по методика на обучението по майчин турски език във висшите училища.
- 2.3. Подготовка и издаване на осъвременени учебници и учебни помагала по турски език.
- 2.4. Създаване на необходимата нормативна база и образователни условия за преодоляване на негативните стереотипи и враждебната реч.

3. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ АРМЕНСКОТО И ОТ ЕВРЕЙСКОТО МАЛЦИНСТВА

- 3.1. Подобряване на нормативната база и образователните условия за качествено изучаване на майчин арменски език и иврит.
- 3.2. Квалификация и преквалификация на учители по арменски език и иврит.
- 3.3. Осигуряване на необходимите учебници по арменски език и иврит.
- 3.4. В сътрудничество със сдруженията с нестопанска цел оказване на подкрепа за извънучилищни форми за изучаване на арменски език и иврит.

4. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ДРУГИ ЕТНИЧЕСКИ МАЛЦИНСТВА

- 4.1. Подготовка на учебни програми, учебници и учебни помагала;
- 4.2. Подготовка и квалификация на учители по майчин език.

V. ПЕРИОД НА ДЕЙСТВИЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Срокът за изпълнение на целите на Стратегията се определя до 2015 година. Периодът на нейното действие е съобразен и с "Десетилетието на ромското включване: 2005-2015 година" и "Световната програма на ЮНЕСКО и ООН "Образование за всички".

Поради неотложния характер на приоритетите на Стратегията:

- пълноценна интеграция на ромските деца и ученици чрез десегрегация на детските градини и училищата в обособените ромски квартали и създаване на условия за равен достъп до качествено образование извън тях;

- оптимизация на училищната мрежа в общините с малки и разпръснати населени места, включително чрез подпомагане на средишните училища за гарантиране на качествено образование в тях,

към изпълнение на поставените по тях цели се пристъпва незабавно.

При разработването на първия *План за действие* за изпълнение на настоящата Стратегия ще се изготви схема за последователността на десегрегационния процес и за оптимизацията на училищната мрежа в общините с малки и разпръснати населени места в национален мащаб на базата на точни разчети. Първият *План за действие* ще бъде за период от 5 години и ще стартира в началото на учебната 2004-2005 г. В него ще бъдат посочени конкретните дейности за изпълнението на всяка стратегическа цел, сроковете, отговорните институции и необходимите средства. Ще бъдат определени и индикатори за оценка на изпълнението на целите.

Изпълнението на Стратегията ще се оценява и актуализира ежегодно.